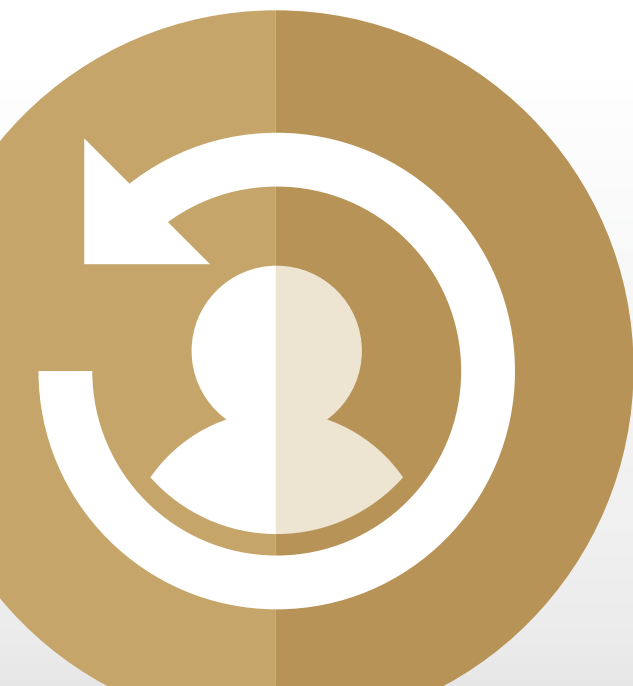

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Metodika Probačního programu RESTART

EUROTOPIA.CZ, o. p. s.

*„Ten, kdo se nikdy nedopustil chyby, se nikdy nepokusil o něco nového.“
(Albert Einstein)*

Obsah

Pár slov k užívání metodiky	5
1 Teoretická východiska a obsahové zaměření programu	6
1.1 Teoretická východiska Probačního programu RESTART	6
1.2 Zaměření programu	8
1.3 Inovace v PPR	8
2 Cílová skupina probačního programu	10
2.1 Kritéria pro výběr klientů	10
2.2 Výběr účastníků	11
2.3 Odmítnutí zařazení do PPR	12
3 Multidisciplinární spolupráce	13
3.1 Spolupracující subjekty a forma jejich zapojení	13
3.2 Spolupráce s rodinou	15
4 Struktura a náplň Probačního programu RESTART	16
4.1 Časový rozsah a počet účastníků probačního programu.	16
4.2 Struktura jednotlivých intervencí	16
4.3 Ukončení PP	19
4.4 Soubor pracovních postupů a metod práce včetně způsobů práce s rizikovými faktory v chování účastníků programu	20
4.4.1 Cíle spolupráce s klienty	20
4.4.2 Odborné metody a postupy v probačním programu RESTART . .	21
4.4.3 Specifická témata a podmínky pro jejich zařazení do probačního programu	23
5 Způsob výběru, výcviku, supervize a další vzdělávání jednotlivých pracovníků, personální struktura.	25
5.1 Personální struktura a vymezení rolí.	25

5.2 Principy programu	27
5.3 Pravidla probačního programu po dobu jeho realizace	29
6 Způsob sledování a vyhodnocení účinnosti probačního programu . . .	30
6.1 Zpětná vazba	31
7 Dokumentace	32
7.1 Vedení dokumentace programu.	32
7.2 Elektronická evidence dokumentů	32
7.3 Fyzická (tištěná) evidence dokumentů	33
7.4 Přílohy	36
8 Pravidla v návaznosti na požadavky Standardů kvality probačních a resocializačních programů	37
8.1 Pravidla pro předcházení porušování práv klientů a pro předcházení střetu zájmů, mechanismus vyřizování stížností	37
8.2 Pravidla pro respektování rovných příležitostí a ochranu účastníků před předsudky	40
9 Místo dlouhého závěru	42

Pár slov k užívání metodiky

Účelem metodiky Probačního programu RESTART je zkvalitnění a inovace postupů při samotné práci a s mladistvými a dětmi mladšími 15 let, kteří se dopustili protiprávní činnosti.

Při nastavení poslání, cílů, cílových skupin a principů probačního programu jsme vycházeli z kritéria 1.1. Standardů kvality, směřující k naplnění ustanovení §1, odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže:

„Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustily děti mladší 15 let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel, a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů.“

Probační program RESTART usiluje o praktické uplatnění principů restorativní justice. Snaží se v co největší míře propojit pohled pachatele s pohledem oběti a společnosti. Součástí procesu je vedení účastníků k tomu, aby porozuměli důsledkům svého chování a převzali za své jednání zodpovědnost; současně jsou posilováni ve snaze o změnu svých postojů a způsobů chování s cílem usnadnit a podpořit jejich integraci do společnosti.

Program byl na základě obecně platné zkušenosti, že u mladistvých má jejich sociální a zejména pak rodinné zázemí zcela zásadní vliv na formování hodnotových postojů a z nich plynoucích způsobů chování, významně rozšířen o individuální práci s účastníky a jejich rodinami. Ve své inovované podobě se program, s využitím postupů z multisystémových modelů probačních programů, tedy zaměřuje také na posílení rodiny jako významného zdroje podpory mladistvých pachatelů.

Pro komplexní uchopení problematiky a hlubší porozumění práci s mladistvými pachateli a jejich rodinami je metodika uvedena věcným teoretickým vstupem. Následující část metodiky je pak věnována jednotlivým oblastem práce, která je prakticky rozpracovaná a vzájemně propojená v ucelený soubor poznatků, který vybaví pracovníky nezbytnými znalostmi a dovednostmi.

1 Teoretická východiska a obsahové zaměření programu

Probační program RESTART (dále PPR) pomáhá prostřednictvím specifických metodických postupů nezletilým a mladistvým pachatelům protiprávních činů tak, aby čin, který by byl jinak trestným, neopakovali.

Probační program RESTART navazuje na Probační program K2, který realizuje EUROTOPIA již od roku 2014, a to v regionech Moravskoslezského a Olomouckého kraje. Průběžné výsledky potvrzují účinnost Programu K2 při snížení rizika recidivy. V letech 2014 – 2021 bylo realizováno celkem 12 probačních programů realizovaných organizací EUROTOPIA.

V rámci PPR je využíváno teoretických a praktických přístupů, které jsou zaměřeny na to, aby v co největší míře propojovaly pohled pachatele s pohledem oběti a společnosti. Součástí procesu je vedení klientů probačního programu k tomu, aby porozuměli důsledkům svého chování a převzali za své jednání zodpovědnost.

Cílem PPR je prevence a snižování rizik trestné činnosti a zamezení delikvence.

1.1 Teoretická východiska Probačního programu RESTART

Program usiluje o praktické uplatnění principů restorativní justice. Vychází ze dvou směrů, prvním z nich je terapie realitou (W. Glasser), a jelikož se jedná o program zaměřený také na práci s rodinnými vzorci a dopadem minulých zkušeností na aktuální situaci klienta, druhým směrem je transformační systemická terapie (dříve Model růstu – Virginia Satirová). Proces spočívá v popsání nežádoucích a osvojení žádoucích způsobů chování a ve změně postojů a hodnocení, jež se nakonec promítne do rozhodování a výsledného jednání klienta v rizikových situacích.

Terapie realitou – je odborníky vnímána jako efektivní při práci s delikventními jedinci. Jde o psychoterapeutický směr, který poskytuje pomoc klientovi při řešení problémů, které vznikají jako přirozený důsledek jeho nevhodného chování. Terapie realitou je zaměřena na aktivní racionální zvládnání života a na uspokojování potřeb, k nimž patří potřeba někam patřit, potřeba úspěchu, potřeba radosti a potřeba svobody, a na respektování vnější reality. Odpovědnost je další základní pojem terapie realitou. Glasser odpovědnost definuje jako schopnost uspokojovat vlastní potřeby takovým způsobem, který nepřipraví ostatní o jejich schopnost naplnit své vlastní potřeby. Pokud se člověk chová odpovědně, posiluje tím pocit vlastní hodnoty. Terapie realitou učí klienty zodpovědnosti, tedy přijímání zodpovědnosti za své chování a schopnosti uspokojovat své potřeby tak, aby to nebránilo ostatním lidem v uspokojování jejich potřeb. Cílem terapie realitou je vést klienty k realistickému a odpovědnému jednání a naučit klienty hodnotit své chování jako správné či nesprávné ve vztahu k normám společnosti.

Model růstu – mezi prvními přinesl tradici setkávání se terapeuta s rodinou klienta. Pracuje s mezilidskými systémy, zaměřuje se na vytvoření efektivních metod vzdělávání, v kterých jsou klíčovými koncepty komunikace a sebeúcta. Model růstu vychází z přesvědčení, že lidé mohou naplnit to, co sami chtějí, že mohou sami sebe používat efektivněji, pozitivněji, a že mají více příležitostí k vnitřní svobodě a síle. Základní oblasti, se kterými pracuje Model růstu, jsou sebeúcta, kongruence, zodpovědnost a schopnost volby.

V rámci spolupráce lze také použít přístup **Sand Tray**, což je využití satirovské transformační terapie s cílem podpořit bezpečí, omezit strach a ztělesnit hluboko uložené zážitky a navodit transformační změnu. Tento přístup umožňuje klientovi nahlédnout na to, co zažil, včetně reakce na zážitek, uvědomit si a uchopit pocity ze zážitku, co si klient přeje, co potřebuje a jak vnímá sám sebe.

Zaměření pomoci v rámci PPR:

- rozvoj sociálních dovedností
- přijetí společenských pravidel a norem
- předcházení a řešení konfliktů

1.2 Zaměření programu

Klienti (nadále bude používáno pouze označení klient, kterým se rozumí klient muž i klient žena) se budou učit mít pod kontrolou své chování v rizikových situacích.

Probační program staví na rozvoji pozitivních stránek klienta, obsah programu je propojován s běžným dnem klienta, je jasně strukturován a nabízí specifické sociální dovednosti, které povedou k dosahování potřeb klienta bez konfliktu se zákonem. Zároveň se program zaměřuje na posílení rodiny jako významného zdroje podpory mladistvých pachatelů.

1.3 Inovace v PPR

Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále v textu ZSM), přinesl v trestním soudnictví mladistvých novou právní úpravu. Jsou zde uvedena základní výkladová pravidla restorativního přístupu k mladistvým delikventům.

Restorativní (obnovující) justice klade důraz na vyváženou a spravedlivou reakci společnosti na provinění mladistvého. Upřednostňuje obnovení poměrů před represí. Projednáváním protiprávních činů mladistvých s aktivním zapojením obětí se sleduje, aby opatření přispělo k tomu, aby mladistvý nadále protiprávní jednání nekonal a našel si ve společnosti své odpovídající místo.

Mladistvý by měl podle svých sil a schopností přispět k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem. Řízení je vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezení páčání protiprávních činů. Systém opatření vůči mladistvému má vytvořit především podmínky pro jeho sociální a duševní rozvoj, a to se zřetelem k dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí, z něhož pochází, i jeho ochranu před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění (§ 9 odst. 1 ZSM).

Inovací v PPR je naplnění restorativní justice formou, která je pro mladistvé pochopitelná (metody: zážitková pedagogika, praktické ukázky...), srozumitelná

(metody: rozhovory s poškozenými, orgány činnými v trestním řízení či uživateli návykových látek...) a snáze zapamatovatelná (metody: zážitková pedagogika, praktické workshopy, smyslové podněty, simulace...).

Použitím vhodných přístupů a zvolených metod, odpovídajícím přístupem lektora programu, zajištěním multidisciplinární spolupráce, kombinací intervencí (individuální, skupinová, práce s rodinou) by mělo být dosaženo efektivního působení na cílovou skupinu. Během programu by se měli klienti seznámit s dopady spáchané trestné činnosti a naučit se naplňovat své potřeby bez konfliktu se zákonem.

Pro dlouhodobé udržení cíle u klienta je nezbytným krokem provázání klientů po ukončení realizace PPR s místní sítí služeb, kterou mohou i nadále využívat, a o kterou se mohou opřít, pokud by jim hrozilo riziko recidivy.

2 Cílová skupina probačního programu

Do cílové skupiny patří osoby mladistvé, které se dopustily protiprávního jednání, nebo z jejichž jednání usoudí sociální kurátor/ka, že svými dosavadními činy napomáhají vzniku a realizaci jednání, které není v souladu se společenskými normami. Výjimečně může být do programu zařazen klient mladší 15 let, a to po vyhodnocení jeho zařazení se všemi aktéry – sociální kurátor, rodič, sociální pracovník, pracovník PMS.

Do programu jsou zařazeni mladiství pachatelé násilných nebo majetkových trestných činů, kterým bylo uloženo výchovné opatření v podobě účasti na probačním programu.

V širším smyslu lze za cílovou skupinu považovat také rodiny účastníků programu.

Inovací v PPR je možnost individuálně reagovat na potřeby skupiny či jednotlivce. Tímto způsobem může být program využit pro širší cílovou skupinu.

2.1 Kritéria pro výběr klientů

- **věk** – děti do 15 let, které nejsou trestně odpovědné – zde má program spíše preventivní charakter. Mladiství 15 – 18 let, odpovědní za své činy, po spáchání činu jinak trestného je jim tento program soudem určen, případně jim jej pracovníci OSPOD nebo Probační a mediační služby (dále jen PMS) doporučí.
- **pohlaví** – nejedná se o koedukovanou skupinu, skupinu tvoří pouze chlapci či dívky. Při koedukovaných skupinách se snižuje efektivita programu.
- **nezávislost** – během programu při práci se skupinou se často utvářejí vazby mezi jednotlivými účastníky, společnými zážitky se tyto vazby utužují. PPR je nastaven tak, aby podporoval zdravé vazby a schopnost je utvářet, při výběru klientů tedy dbáme na to, aby byly minimalizovány paralelní procesy – př. aby klienti nepatřili do rodinných systémů či sousedských nebo vrstevnických komunit.
- **charakter provinění** – pracovníci OSPOD nebo PMS vyhodnotili vyšší riziko opakování trestné činnosti a potřebu individuálního přístupu se zapojením rodiny a její ochotu ke spolupráci. Rizikem v průběhu realizace PPR může

být vznik paralelní skupiny, ve které by se účastníci vzájemně podporovali v pokračování v trestné činnosti

- **osobnost klienta** – s ohledem na jeho inteligenční úroveň a schopnost pracovat ve skupině, zda je klient schopný informace v programu přijmout, zpracovat a následně využívat ve svém reálném životě.
- **kontraindikace** – klient nemá závažnou psychiatrickou diagnózu, klient není aktuálně závislý na drogách či alkoholu
- **charakter zaměření programu** – preventivní, následný

2.2 Výběr účastníků

Při zařazení klienta (který odpovídá kritériím cílové skupiny programu) do programu spolupracují pracovníci programu s pracovníky PMS a sociálními kurátory (OSPOD). Zástupce PMS je přítomen na schůzce s klientem, případně s kurátorem, kde zúčastnění podepisují Dohodu o účasti klienta v programu (jedná se o trojstranný kontrakt, je součástí dokumentace klienta – dále Dohoda), včetně ověření porozumění obsahu setkání klientem programu.

Průběh spolupráce klienta s pracovníky programu:

- navázání spolupráce, seznámení účastníka srozumitelnou formou s programem (cíle, pravidla, možnosti podání podnětů a stížností, komunikace s PMS, OSPOD, soudem, školou, zákonným zástupcem atp.)
- zmapování situace klienta, vyjasnění vzájemných očekávání – kontrakt
- sestavení individuálního plánu, včetně cílů
- konkrétní spolupráce na stanovených cílech s pracovníky programu
- průběžné hodnocení dosahování cílů
- závěrečné hodnocení, ukončení spolupráce, včetně zaslání závěrečné zprávy probačnímu úředníkovi nebo sociálnímu kurátorovi

Oslovení účastníků je v kompetenci pracovníků OSPOD a PMS, kteří klientům sdělí den, čas a harmonogram setkání s realizátory programu.

2.3 Odmítnutí zařazení do PPR

Ze strany klienta – klient uzavírá dobrovolnou dohodu, ve které souhlasí s programem a harmonogramem. Pokud klient nesouhlasí, dohoda se neuzavře a s klientem náhradní program konzultují pracovníci OSPOD či PMS.

Ze strany organizace – organizace může odmítnout klienta v probačním programu z následujících důvodů:

Odmítnutí zájemce:

- nepatří do cílové skupiny
- není ochoten akceptovat povinnosti vyplývající ze spolupráce
- nedostatečná personální kapacita nebo naplnění kapacity programu
- jedná se o příbuzného či známého pracovníka
- spolupráce s klientem by mohla výrazně narušit pracovníkův soukromý či rodinný život (např. situace střetu zájmů v případech souseda, lékaře, soudce, atd.)

Odmítnutí – aktuálně:

- klient je ve stavu intoxikace (opilý či pod vlivem jiných drog)
- klient napadá slovně či fyzicky pracovníka
- klient nepřišel ve smluvenou dobu

Předávání kontaktů

Kontakty na klienty získají za souhlasu klientů realizátoři programu od pracovníků OSPOD nebo PMS. K domluvě ohledně kontaktů na klienty dochází během podpisu Dohody o účasti klienta v programu. Zde si lektori s klienty vymění kontaktní čísla, na kterých budou během PPR pracovníci a klienti k dispozici.

K získání či předání kontaktu dochází také přímo od klienta, který projevil zájem o spolupráci v probačním programu a z vlastní iniciativy s realizátorem programu spolupracuje.

3 Multidisciplinární spolupráce

Multidisciplinární spolupráce a dobře nastavená komunikace se spolupracujícími subjekty je jedním ze základních pilířů při realizaci PPR. Spolupráce je zahájena při prvním setkání s pracovníky OSPOD a s pracovníky PMS. Zde dochází k sestavení skupiny, dále se spolupracující subjekty dohodnou na formě oslovení klientů a předání kontaktů. Setkání koordinuje určený pracovník probačního programu.

3.1 Spolupracující subjekty a forma jejich zapojení

OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí) – pracovníci PPR s pracovníky OSPOD (nejčastěji kurátory pro mládež) konzultují zařazení klienta do PPR, na jejich žádost je mohou informovat o průběhu PPR a účasti klienta v něm, při ukončení PPR na žádost pracovníka OSPOD mohou vypracovat Závěrečnou zprávu o účasti klienta v probačním programu. Klient v rámci uzavírané Dohody souhlasí s předáváním informací z probíhajícího programu.

PMS (Probační a mediační služba) – pracovníci PPR s pracovníky PMS konzultují zařazení klienta do PPR, na jejich žádost je mohou informovat o průběhu PPR a účasti klienta v něm, při ukončení PPR na žádost pracovníka PMS mohou vypracovat Závěrečnou zprávu o účasti klienta v probačním programu. Klient v rámci uzavírané Dohody souhlasí s předáváním informací z probíhajícího programu.

V případě neúčasti klienta v PPR kontaktují pracovníci PMS/OSPOD klienta, případně jeho rodinné příslušníky, a motivují jej k pravidelné účasti v programu. Pracovníci PMS také navrhuji zařazení do probačního programu u státního zástupce při přípravném jednání u konkrétních případů, případně informují soud o úspěšném/neúspěšném ukončení probačního programu.

Státní zastupitelství – během přípravných jednání u konkrétních případů přizývá státní zástupce ke spolupráci Probační a mediační službu. Během jednání navrhuji vhodná opatření pro nezletilé klienty. Státní zástupce může kontaktovat vedoucího PPR ohledně realizace a vhodnosti programu pro konkrétního klienta.

Probační program je navržen soudy, který o povinnosti jeho absolvování rozhodne rozsudkem.

Školy – vzhledem k tomu, že klienti plní ve většině případů povinnou školní docházku, nebo se připravují na budoucí zaměstnání, informuje pracovník PPR třídního učitele o účasti klienta v programu, pokud je to nakontrahováno při uzavírání Dohody o účasti klienta v programu. V případě potřeby uvolnění žáka z výuky je toto řešeno v úzké spolupráci mezi pracovníky PPR, klientem a školou, případně se zákonnými zástupci.

Neziskové organizace – při uzavírání Dohody o účasti klienta v programu se pracovníci PPR dotazují, zda klient spolupracuje s jinou neziskovou organizací, pokud s NNO klient spolupracuje, je v rámci Dohody o účasti klienta v programu nastavena forma spolupráce, příp. předání informací mezi oběma organizacemi tak, aby byl klient podpořen a preventivní působení bylo synergentní a efektivní.

Dětské domovy – pokud je do PPR zařazen klient s nařízenou ústavní výchovou, zodpovědnost a komunikaci ohledně jeho účasti v PPR přebírá pověřený pracovník ústavního zařízení. Jedná se o účast na prvním setkání, podpis Dohody, poskytování zpráv o absolvování PPR, omlouvání absence, případně řešení dalších změn při realizaci PPR.

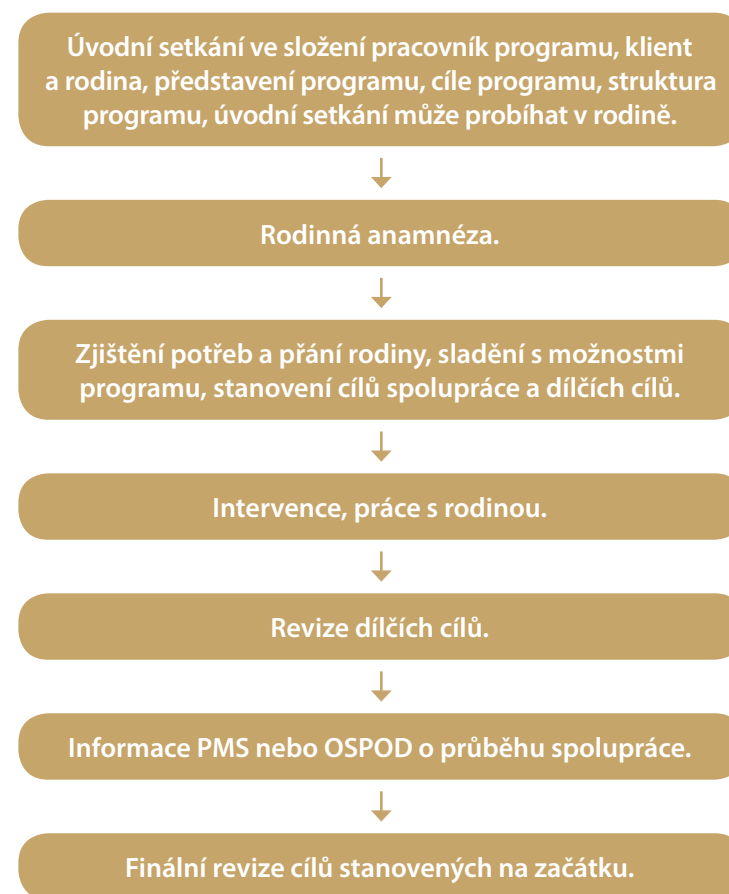
Zákonní zástupci – první schůzky se účastní zákonní zástupci společně s mladistvými klienty. Je jim představen program, jeho harmonogram, cíl a metody. Zákonní zástupci poté s pracovníky uzavřou Dohodu o účasti klienta v programu. Zákonní zástupci jsou přizváni na první schůzku a dále na závěrečnou hodnotící schůzku, během které je s nimi konzultována účast klienta v programu, navrhovány další kroky a návazná podpora. V průběhu realizace programu mohou pracovníci PPR přizvat zákonné zástupce kdykoli po domluvě s klientem.

Další subjekty – dalšími subjekty, které se účastní programu, jsou osoby, které mohou program obohatit či doplnit o odborné informace, které lektori programu nemohou profesně obsáhnout. Jedná se o odborníky z řad adiktologů, policistů, psychologů a dalších dle zaměření programu.

3.2 Spolupráce s rodinou

Na doporučení odborných pracovníků a po domluvě s pracovníky PMS/OSPOD, pracovníkem programu a s rodinou může navazovat rodinná nebo párová terapie. V rámci rodinných konzultací je pak cílem zlepšení rodinných vztahů, pomoc při znovunastolení atmosféry přijetí a důvěry v rodině.

Schéma setkání s rodinným příslušníkem

4 Struktura a náplň Probačního programu RESTART

4.1 Časový rozsah a počet účastníků probačního programu

S časovým rozsahem probačního programu je klient seznámen podrobně při podepsání Dohody o účasti klienta v programu realizátorem probačního programu. Klientovi je předán harmonogram pravidelných setkání. Zde je uvedeno datum, čas, místo a témata jednotlivých setkání.

Probační program RESTART je rozdělen do osmi dvouhodinových bloků, programu předchází úvodní setkání a na závěr závěrečné hodnotící setkání, na skupinová setkání navazují čtyři individuální setkání a práce s rodinnými příslušníky klientů. Frekvence skupinových setkání je zpravidla 3-4 setkání za měsíc. V harmonogramu pro účastníky PPR je vždy uveden jeden náhradní termín, a to v případě omluvené absence. Tento náhradní termín klientům umožňuje absolvovat probační program v plném rozsahu.

Ze zkušeností z realizace probačních programů v organizaci EUROTOPIA vyplývá, že optimální počet pro skupinovou práci je 6-8 účastníků.

4.2 Struktura jednotlivých intervencí

Vlastní program sestává z osmi dvouhodinových skupinových setkání, na které navazují čtyři individuální (jednohodinová) setkání. Základní časová dotace na jednoho klienta tedy je 20 hodin.

Individuální setkání – témata i forma práce na individuálních setkáních se odvíjí od potřeb jednotlivých klientů, vždy se však vztahují ke spáchanému činu a dílčím tématům probíraným ve skupině. V rámci úvodního setkání lektor s klientem

zpracuje Individuální plán. Intervence jsou směřovány na posílení silných stránek klienta a jejich využití v běžném životě bez konfliktu se zákonem.

Skupinový probační program je určený pro 5 až 8 členů – viz výběr klientů. Jednotlivé bloky setkání jsou směřovány na snížení rizika recidivy a pomoci klientovi k sociální integraci za pomoci jeho vlastních zdrojů.

Program se individuálně přizpůsobuje aktuální skupině účastníků. Každá skupina má jiná definovaná témata, která se mohou během průběhu programu měnit a vyvíjet. Vývoj programu směřuje lektor programu a přizpůsobuje jej potřebám skupiny. Proto nelze taxativně definovat jednotlivá setkání, ale pouze obecně rozdělit na tři hlavní etapy (úvodní setkání, průběžná setkání, závěrečná setkání).

Úvodní setkání – úvodním setkáním je myšlena pouze přítomnost lektorů a klientů bez účasti zákonných zástupců a pracovníků ostatních institucí. Cílem úvodního setkání je představení jednotlivých klientů a lektorů. Každému z klientů je dán prostor, aby mluvil o tom, s čím přichází, jaké jsou jeho očekávání či případné obavy. Důležitá je sebereflexe – „Proč jsem tady?“ Klient by měl již na prvním setkání zažít přijetí, je tedy úkolem lektorů vytvořit takové prostředí, ve kterém se klienti budou cítit bezpečně a budou motivováni k účasti ve skupině a ke spolupráci.

Důležitou součástí úvodního setkání je společná tvorba pravidel skupiny na flipchart, která musí každý klient a i lektor dodržovat. Tato pravidla jsou rozdělena na dvě části, a to tvrdá a měkká. Tvrdá pravidla jsou určena realizátory probačního programu. Ta musí být bezpodmínečně dodržována. Měkká pravidla také navrhnou lektor, je možné je měnit a přizpůsobovat podle potřeb skupiny a lektorů.

Jako příklady tvrdých pravidel můžeme uvést:

- klient nesmí být přítomen na programu pod vlivem omamných a jiných návykových látek
- nepřítomnost klienta musí být řádně (dle pravidel v dohodě) omluvena
- klient je povinen zachovat mlčenlivost v rámci skupiny

Jako příklad měkkých pravidel můžeme uvést:

- vzájemné tykání
- plánované přestávky
- opožděné příchody na program

Na úvodním setkání pracovníci mapují očekávání a obavy účastníků programu. S nimi dále pracují, využívají je při průběžném a závěrečném hodnocení programu.

Průběžná setkání – mají jednotnou strukturu, která účastníkům pomáhá lépe se zorientovat, v jaké fázi programu se nachází a na co se mají připravit.

Struktura jednotlivých setkání

Každé sezení má strukturovanou formu:

1. Úvodní kolo: návrat k předchozímu setkání a zopakování stěžejních bodů, kontrola domácích úkolů
2. Zopakování tématu z předešlého setkání
3. Představení nového tématu
4. Společná práce
5. Individuální práce ve skupině – převedení obecného na konkrétní situaci klienta
6. Zadání domácích úkolů
7. Závěrečné kolo: zopakování obsahu sezení
8. Zpětná vazba – v průběhu celého programu realizátoři přijímají od účastníků zpětnou vazbu v různé formě a následně ji využívají při zpracování dalších témat

Z každého realizovaného setkání je vytvořen záznam, který následně slouží realizátorům programu při zpracování dalších skupinových témat.

Závěrečné setkání – na závěrečném setkání se hodnotí dosavadní působení klienta v rámci realizovaného probačního programu. Co se během jednotlivých setkání klientovi podařilo, co by bylo ještě zapotřebí zlepšit a na čem více pracovat. Je hodnocena aktivita a pasivita klienta na pravidelných setkáních v PPR a také docházka, zda byla naplněna v plném rozsahu či nikoli. Následně pracovník klientovi, zákonnému zástupci klienta, pracovníkům OSPOD a PMS sděluje své postřehy a doporučení v další práci s klientem. Tato doporučení se opírají především o možnosti v místě bydliště.

V případě, že klient nesplní podmínky, anebo nedosáhne stanovených cílů v probačním programu, mohou realizátoři programu navrhnout pokračování. Konkrétní podmínky jsou znovu nastaveny s klientem, pracovníky OSPOD/PMS, zákonnými zástupci.

Během závěrečného setkání hodnotí dosažení stanovených cílů také zákonní zástupci klientů a pracovníci ostatních institucí (OSPOD, PMS). Výstupem závěrečného setkání zúčastněných stran může být dohoda na další formě práce s klientem.

Místní podmínky

Program probíhá v prostorách organizace, které jsou k tomuto účelu vybavené (stoly, židle, psací potřeby, flipchart, metodické pomůcky, apod.). Dle zaměření programu lze některé části realizovat v terénu (zážitkové aktivity) nebo v prostorách spolupracujících subjektů (PČR, K – centrum).

Pro podporu otevřeného sdílení ve skupině a získání důvěry účastníků programu je třeba volit prostředí příjemná a klidná, kde mohou účastníci v klidu vypracovávat zadané úkoly a soustředit se na zvolená témata. Prostor musí být dostatečně světlý, větratelný, s přístupem na toalety. V místnosti by měly být k dispozici stoly se židlemi poskládanými v kruhu. Vzhledem k časovému ohraničení programu je vhodné mít i viditelně postavené hodiny, či jiný ukazatel času. Prostor musí mít také vhodnou teplotu odpovídající aktivitám programu.

Klient dochází na probační program v rámci obdrženého harmonogramu. Na začátku každého setkání je povinen se klient podepsat do prezenční listiny. Pokud se klient na program nedostaví, musí svou neúčast řádně omluvit. Forma omluvy je definována během uzavírání Dohody. Neabsolvované hodiny si klient doplní během náhradních termínů.

4.3 Ukončení PP

Probační program může být ukončen dvěma způsoby. Spolupracuje-li a absolvuje-li klient program v plném rozsahu, je probační program řádně ukončen.

V případě, že opakovaně dochází k porušení Dohody ze strany klienta, je probační program předčasně ukončen.

Důvody k předčasnému ukončení probačního programu jsou následující:

- opakovaně neomluvené absence
- opakované porušování pravidel PPR

Odmítne-li účastník další spolupráci – Dohoda je ukončena po oznámení ze strany klienta, o ukončení spolupráce je informován zákonný zástupce a instituce, která účast v programu doporučila, případně soud.

4.4 Soubor pracovních postupů a metod práce včetně způsobů práce s rizikovými faktory v chování účastníků programu

4.4.1 Cíle spolupráce s klienty

- 1) Motivace ke změně
- 2) Poznání sebe a svých možností, rozšíření osobních hranic
- 3) Ovlivňování volního jednání
- 4) Zvýšení kompetencí:
 - a) sebedprosazení
 - b) zodpovědnost
 - c) vzdělání
- 5) Integrovaní klienta do rodiny:
 - a) sebezpoznání, přijetí sama sebe
 - b) porozumění rodinným vzorcům
 - c) rekonstrukce rodinných vztahů

4.4.2 Odborné metody a postupy v probačním programu RESTART

Vzhledem k proměnlivosti skupin a vývoji témat využívají lektori široké spektrum metod pro přímou práci s účastníky programu. Metody používané v praxi jsou převzaty z osvědčených nástrojů využívaných v terapeutické a sociální praxi.

1. **Rozhovor s klientem**, který se zaměřuje na přípravu, zahájení a otevření rozhovoru, dojednání a vyjasňování, ukončení a závěr rozhovoru, reflexe rozhovoru.
2. **Úkolově orientovaný přístup** – se zaměřuje na zvládnání aktuálních problémů. Vychází ze sjednané Dohody o účasti klienta v programu. Pracovník s klientem aktivně spolupracuje a zapojuje ho do procesu identifikování a definování vlastních problémů a hledání způsobů, jak na nich pracovat s využitím svých schopností a zdrojů. To vše klientovi pomůže získat ztracenou autoritu a autonomii. Přístup se zaměřuje na posilování silných stránek osobnosti, které přispívají k řešení konkrétních situací. Úkolově orientovaný přístup se vyhýbá tomu, aby byl pracovník v roli „experta“. Cílem je, aby byl pracovník v roli rádce a průvodce. Důležitým východiskem úkolově orientovaného přístupu je projevená důvěra klientovi, že je schopen svou situaci řešit vlastními silami.
3. **Socioterapie** – směřuje k integraci a sociální rehabilitaci klienta. Sociální rehabilitací se rozumí obnovení sociálních vztahů, praktických schopností a dovedností, tzv. psychosociální trénink, jenž vede ke zvyšování sociálních kompetencí, k samostatnému řešení nepříznivé sociální situace a k uvědomění si vlastní odpovědnosti za svůj život.
4. **Speciální techniky** – soubor různých technik, které používá pracovník při práci s klientem. Techniky umožňují konkretizovat problémy a objevovat nové souvislosti. Obsahem je práce s vlastními postoji klienta, mapování vztahových vzorců chování, sebereflexe, nácvik společensky přijatelných forem chování, nastavení motivace ke změně aj.

Sandtray – využívána spíše v individuálním poradenství, než ve skupinách, otevírá cestu neverbálnímu vnitřnímu kreativnímu procesu. V chra-

něném a bezpečném prostoru, za použití figurek a malého pískoviště, využívá klient svoji představivost k vytvoření trojrozměrného modelu svého vnitřního světa. Pomáhá tento svět otevřít a léčit příčiny, které způsobují psychické poruchy.

Metoda zážitkem/prožitkem – využívá se při vzdělávání všech věkových kategorií. Nespokojuje se s pouhým mechanickým získáváním informací, vychází ze zjištění, že mnohem efektivněji si lidský mozek zapamatuje to, co je spojeno s určitou emocí. Vzhledem k zaměření programu a cílové skupiny je jejím cílem vzbudit emoci negativní ve spojitosti s přečiny, které účastníci spáchali, a pozitivní při posilování vnitřních zdrojů.

Úkoly – v rámci programu je se skupinovým tématem pracováno formou individuálních a skupinových úkolů. Ty jsou jim zadávány během programu a v průběhu programu plněny. Úkoly mají lektori připraveny předem dle aktuální situace skupiny a společného tématu.

Dramatika – přístup, kdy se účastníci vcitují do rolí poškozených a v druhé fázi je jim umožněno prožít si plný zážitek dopadu právního řádu na jejich čin v období, kdy již nezletilí nebudou.

Svépomocné aktivity – při řešení konkrétních přečinů a činů neslučitelných se společenskými normami je využívána síla skupiny, kdy zkušenosti jiných účastníků mohou pomoci konkrétnímu jedinci se při dalších příležitostech rozhodnout jinak.

Soubor pracovních postupů a metod práce je individuálně uzpůsoben potřebám klienta a aktuálnímu rozsahu spolupráce, podporuje pozitivní zdroje, schopnosti a dovednosti klienta a také ho motivuje k aktivnímu zapojení do programu.

Při práci s klienty je zapotřebí zohledňovat rizikové faktory v jejich chování a vhodně na ně reagovat. Pracovníci se obvykle setkávají s těmito rizikovými projevy chování:

- Neschopnost domyslet důsledky svého jednání.
- Neschopnost ovládat své emoce, které mohou vést k nekontrolovatelnému chování.

- Neschopnost řešit problémy a konflikty strukturovaně a efektivně.
- Neschopnost rozpoznat rizikové situace v životě klienta, které mohou vést k porušení právních norem.
- Nadužívání návykových látek jako způsob zvládání zátěžových situací.

4.4.3 Specifická témata a podmínky pro jejich zařazení do probačního programu

Probační program nabízí pomoc účastníkům, aby porozuměli své situaci, aby byli schopni rozpoznat překročení společenských norem, jaké následky jejich čin měl a jak se vyvarovat opakování těchto činů. Důležitou součástí PPR je využití specifických prostředí a pomůcek, které lektori zařazují do programu pro usnadnění vysvětlování jednotlivých rizik. Dále tedy dělíme jednotlivé části dle rizikových situací.

Bezdomovectví – pro snadnější pochopení rizik bezdomovectví slouží přímé ukázky a návštěvy míst, které lidé bez domova často využívají. Prostředí – parky, K-centra, veřejné toalety, sprchy, azylové domy, noclehárny. Podmínky – ukázky zahrnují konkrétní příklady činností, které musí lidé bez domova splnit, aby naplnili jednu ze základních životních potřeb. Př. navštívit centrum pro lidi bez domova v určitý čas, střízlivý a v určitou hodinu toto centrum také opustit. Pomůcky – jsou využívány kazuistické příklady, naučná videa, modelové situace – př. Jste sami venku, jen v tom co máte, co uděláte...

Drogová závislost – pro snadnější pochopení rizik souvisejících s drogovou závislostí slouží přímé ukázky a návštěvy míst, které uživatelé často využívají. Prostředí – parky, K-centra. Podmínky – pro pochopení tzv. „začarovaného kruhu“, kdy část uživatelů hledá únik ze stereotypu, ale sami do stereotypu upadají – droga=peníze=droga, je účastníkům přiblížen vznik závislosti, její průběh a náročnost léčby. Účastníci jsou seznámeni s podmínkami jednotlivých center, které závislým pomáhají, jejich pravidly, problémy při jejich dodržování ze strany lidí závislých a dalších rizik spojených se závislostí. Pomůcky – jsou využívány kazuistické příklady, naučná videa, didaktické aktivity a úkoly, které řeší závislí pro snazší pochopení jejich závislosti, dopady závislosti

na soukromý život. Mezi další pomůcky řadíme alkoholové brýle simulující stav opilosti, drogový kufřík obsahující názorné pomůcky.

Zadržení policí ČR – účastníkům je zprostředkován zážitek, který prožívají pachatelé trestných činů při zadržení policisty. K této části programu poslouží jakékoliv prostory s dostatkem místa pro lektora (policistu), který zátky předvádí. Jako ideální prostor se jeví stanice PČR, ale její dostupnost je ve většině případů velmi omezená. Podmínky – během programu jsou účastníkům připomínány zákony, jejich překračování a následky, které z toho plynou. Důležitý aspekt je nedotknutelnost policisty a nutnost uposlechnout jeho výstrah. Pomůcky – jsou využívány kazuistické příklady, naučná videa, modelové situace.

Ztráta vlastních zdrojů – s předchozími riziky souvisí i riziko ztráty osobních zdrojů (rodina, zázemí...atd.). S definicí zdrojů u jednotlivců je nutno vyčkat, až bude skupina na tato témata připravena. Je zapotřebí zvolit pro skupinu bezpečné prostředí, které skupina zná a cítí se zde dobře. Podmínky – jednou z hlavních podmínek je důvěra a respekt k lektorům, při splnění těchto podmínek mohou účastníci definovat vlastní osobní zdroje, důvody, proč o ně přijít nechtějí a tím případně získat motivaci k zamezení dalšímu opakování předchozí rizikové činnosti. Pomůcky – jsou využívány zážitkové techniky, dramaterapeutické postupy a projektivní techniky.

5 Způsob výběru, výcviku, supervize a další vzdělávání jednotlivých pracovníků, personální struktura

5.1 Personální struktura a vymezení rolí

Realizátor odpovědný za program (poskytovatel programu) řídí, koordinuje a vyhodnocuje realizaci programu a zajišťuje jeho prezentaci na veřejnosti. Organizace realizátora zároveň představuje „metodické centrum“, plní roli odborného garanta a zajišťuje supervizi lektorů.

Jednotlivý běh programu je veden vždy zkušeným lektorem (většinou externistou), v rámci PPR pracují se skupinou dva lektori.

Výběr lektorů

Zájemce o pozici lektora vybírá realizátor programu. Podmínkou pro lektory je čistý trestní rejstřík. Při výběru lektorů se přihlíží k jejich zkušenostem s cílovou skupinou, s lektorováním ve skupině, případně ke speciálním výcvikům v oblasti komunikace a používaných metod.

Vzdělávání lektorů

Lektori absolvují Výcvik pro lektory probačního programu, který zajišťuje realizátor programu. Po úspěšném absolvování výcviku obdrží osvědčení.

Lektor je povinen zúčastnit se během realizace programu supervize.

Vlastnosti lektora programu

- Tvořivost – je důležitá při tvorbě programu, jeho inovování, přizpůsobování skupině a flexibilitě při hledání návazných řešení po ukončení probačního programu
- Zkušenost a zralost – jsou to vlastnosti, bez kterých se lektor při realizaci programu neobejde. Při jejich nedostatku ztrácí skupina důvěru v lektora
- Respektování lidských práv a osobní svobody – jejich znalost a dodržování je nedílnou součástí programu. Program je na těchto právech založen a opírá se o ně.
- Smysl pro sociální spravedlnost – pracovník musí být nezaujatý a neutrální, respektuje klienta v jeho obtížné životní situaci
- Sebevzdělávání – v procesu práce s mladistvými dochází průběžně k inovování postupů a přístupů, každá generace reaguje odlišně. Pracovník sleduje trendy, vývoj v problematice, nové přístupy integruje a využívá.
- Sebeovládání – během programu může dojít k napjatým situacím, které se mohou dotýkat i osobních rovin lektora. Tyto situace musí lektor zvládnout a udržet svou neutrální a nehodnotící pozici.
- Snadné a přiměřené navazování kontaktů s druhými – je důležité při uzavírání kontraktů s klienty a při spolupráci s jejich zákonnými zástupci.
- Dobrá komunikace s lidmi, institucemi
- Diskrétnost – zaručuje ochranu informací, diskrétnost také odráží domluvená pravidla ve skupině, lektor ji musí plně dodržovat.
- Kladné osobní vlastnosti – poctivost, spravedlnost, pravdomluvnost, pracovitost.
- Být příkladem – pokud pravidla a dohody nedodrží sám lektor, účastníci také nebudou tato pravidla respektovat. Pravidla ve skupině a jejich dodržování zároveň ukazují účastníkům cestu, kterou si mohou zvolit po ukončení programu.

Supervize

Supervize zajišťují zkušení odborníci z EUROTOPIE. Supervize probíhají formou skupinových jednodenních setkání. Jsou zaměřeny na rozbor vedených programů a doplňování potřebných znalostí a dovedností. Supervize zajišťují zachování kvality probačního programu a vedou k profesnímu rozvoji lektorů i po ukončení výcviku. Supervize tak slouží jako nástroj dalšího vzdělávání pracovníků.

5.2 Principy programu

Autonomie rozhodování, respekt a rovnocenný vztah

Program je realizován s respektem ke klientovi a spolupráce je založena na partnerském vztahu pracovníka a klienta. Klient je chápán jako aktivní partner, pracovník jeho aktivitu a kompetence podporuje. Podporuje také samostatné rozhodování klienta ve všech aspektech týkajících se jeho situace.

Dodržování práv klientů

Klademe důraz na respektování soukromí, ochranu osobních údajů, ochranu důstojnosti, dodržování lidských práv a dalších práv klientů.

V rámci spolupráce je zapotřebí souhlasu klienta se zpracováním jeho osobních či citlivých údajů. Informace, které se pracovník dozví od klienta, nebudou bez výslovného souhlasu klienta předány nikomu mimo službu. Pracovníci i organizace jsou vázány mlčenlivostí, není-li to v rozporu s platnými právními předpisy. S materiály a informacemi týkajícími se klienta je nakládáno dle platné legislativy.

Nestrannost a neutralita

Program je poskytován všem lidem bez rozdílu etnické příslušnosti, pohlaví, sexuální orientace, politické příslušnosti, názorové orientace, sociálního statusu apod. Program je poskytován bez předpojatosti a zaujatosti.

Bezplatnost

Program je poskytován pro klienta bezplatně.

Hlavní zásady programu

- **dodržování práv uživatelů**
- **nabídka více možností řešení** (pro rozhodování klienta)
- **respektování volby uživatelů** (vedeme klienta k tomu, aby byl za sebe zodpovědný, samozřejmě s ohledem na jeho rozumové schopnosti),
- **mutlidisciplinární přístup** (spolupráce s více organizacemi, je-li to účelné a klient to navrhuje, či s naším navrhovaným řešením souhlasí)
- **individuální přístup**
- **neutrální, vyvážený a nestranný přístup** (zejména, jedná-li se o spolupráci s rodiči, s rodinnými příslušníky)

5.3 Pravidla probačního programu po dobu jeho realizace

V Dohodě o účasti klienta v programu se klient zavazuje a souhlasí s tím, že po dobu realizace probačního programu bude dodržovat pravidla programu:

- 1) pracovník je povinen klientovi vysvětlit podmínky a možnosti poskytnutí žádané činnosti
- 2) pracovník pomáhá klientovi při identifikaci a řešení problému, stanovení osobního cíle a formulaci (přeformulování) zakázky
- 3) klient se zavazuje aktivně spolupracovat na řešení svého problému (dle domluvené zakázky). Vztah klienta a pracovníků PPR je rovnocenný, partnerský
- 4) klient i pracovníci PPR jsou povinni plnit dohodnuté kroky při řešení dohodnuté zakázky
- 5) klient a pracovníci PPR jsou povinni si vzájemně a včas poskytovat úplné a pravdivé informace, které mají vliv na řešení domluvené zakázky
- 6) klient i pracovníci PPR jsou povinni při jednání dodržovat základy slušného chování a vzájemného respektu
- 7) pracovníci PPR s klientem společně plánují konkrétní podobu spolupráce a dodržují domluvený plán, záznamy jsou součástí osobní dokumentace klienta
- 8) klient i pracovníci PPR dodržují dohodnuté termíny setkávání, pokud se klient nebo pracovník nemohou dostavit na dohodnutou schůzku, omluví se, aby mohly být domluveny další kroky řešení
- 9) klient i pracovníci PPR jsou povinni vyhotovit vzájemný souhlas v případě, když je zapotřebí spolupráce další osoby, instituce vyjma těch, které mají na informace zákonný nárok

6 Způsob sledování a vyhodnocení účinnosti probačního programu

Z každého skupinového i individuálního setkání i z náhradních schůzek v rámci probačního programu lektor zpracuje zápis, jehož součástí je reflexe.

Proces plánování spolupráce s klientem je započat již v úvodní fázi programu a umožňuje nacházet nejvhodnější nastavení programu a předcházet možným rizikům. Při plánování vycházíme z možností a schopností klienta a jeho okolí, což má za následek to, že si je klient stále více vědom svých možností a schopností a aktivně je může využívat. Společně s klientem můžeme díky plánu průběžně hodnotit úspěšnost a užitečnost programu a v případě potřeby navrhnout změny. Plány poskytují klientům i pracovníkům jasnou představu o tom, kdo je za co zodpovědný.

Součástí plánu jsou také hodnotící kritéria pro to, aby klient i pracovník poznali, že je stanovených cílů dosaženo.

Pracovníci společně s klientem vyhodnocují program a dosahování cílů průběžně při každém setkání. Průběžné vyhodnocování kvality programu se vždy účastní klient, případně rodinný příslušník, mohou se ho však účastnit i všichni ostatní, kdo se podíleli na formulaci plánu. **Evaluace programu** probíhá formou **kvalitativního rozhovoru**.

Forma průběžného hodnocení je ústní. Vstupní a závěrečné hodnocení je písemné, formou standardizovaného dotazníku.

Lektor hodnotí účastníka standardizovaným dotazníkem (Dotazník pro lektory – hodnocení klienta), vypracovává Předběžnou zprávu o účasti klienta v probačním programu a Zprávu o ukončení probačního programu ke každému klientovi; součástí těchto zpráv je hodnocení klienta a dopadu jeho účasti v programu. Dotazník poskytuje zpětnou vazbu o dílčích tématech, která jsou v rámci spolupráce řešena, jedná se o vlastní osobu klienta, zdraví, volný čas, finance, bydlení a oblast vztahů, zejména spokojenost klienta s těmito oblastmi. Souhrn výstupů z ústního a písemného hodnocení úspěšnosti

klienta v programu je součástí závěrečné zprávy pro probačního nebo sociálního pracovníka.

Na hodnocení programu se podílejí také klienti, kteří vyplňují dotazníky na prvním (Dotazník pro klienty – očekávání) a posledním (Dotazník pro klienty – závěrečné hodnocení) setkání.

Osobní údaje a další důležité informace, záznamy z konzultací a kontaktů s klienty a další zprávy o situaci klienta jsou součástí spisové dokumentace. Spisová dokumentace existuje ve fyzické podobě uložena v uzamykatelných skříňkách, od nichž má klíče pověřený pracovník organizace.

6.1 Zpětná vazba

Zpětná vazba je proces v komunikaci, při kterém příjemce sdělení shromažďuje informace a následně je hodnotí. V rámci PPR pracujeme s několika formami zpětné vazby, je využívána forma osobní nebo skupinová. Zpětná vazba se provádí ústně, písemně či jinou vizuální formou.

Cílem zpětné vazby je ukotvení změn, zapamatování získaných znalostí a dovedností, upevnění nových kompetencí.

7 Dokumentace

7.1 Vedení dokumentace programu

Realizátor programu shromažďuje pouze takové osobní údaje klientů, které jsou nezbytné pro realizaci a hodnocení programu.

Jedná se o následující údaje: jméno, příjmení, datum narození, místo bydliště, telefon, číslo rozhodnutí soudu/státního zastupitelství o zařazení klienta do programu, informace o tom, zda klient páchal další trestnou činnost během 3 měsíců následujících po posledním setkání programu, popis osobní situace klienta (formou standardizovaných dotazníků).

Realizátor programu nakládá s údaji v souladu se zák. č. 218/2003 Sb. a zák. č. 101/2000 Sb. Klient podepsáním Dohody o účasti klienta v programu souhlasí se tím, že PMS/OSPOD a EUROTOPIA budou po dobu stanovenou závaznými podmínkami finanční realizace programu vést, zpracovávat a archivovat osobní údaje klienta/ky, tj. jméno a příjmení, datum narození, adresu pobytu, pro potřeby probačního programu.

7.2 Elektronická evidence dokumentů

Elektronická evidence dokumentů zahrnuje **Záznamy ze setkání PPR**, které po každé absolvované schůzce s klientem vyplňuje pracovník.

Záznam ze setkání PPR zahrnuje:

- zhodnocení týdne, zhodnocení průběžných výsledků setkání, cíle, shrnutí očekávání a reálných výsledků
- zhodnocení aktivity účastníka na setkání
- sebereflexe od účastníka
- souhrn změn v chování účastníka z pohledu pracovníka
- celkový souhrn efektivity setkání

Předběžná, průběžná zpráva a závěrečná zpráva, zpráva o ukončení PPR (pro PMS, OSPOD, soudy) v elektronické i fyzické podobě je vytvořena na základě požadavku institucí, zároveň je zakotvena při uzavírání Dohody. Závěrečná zpráva je vytvořena po ukončení probačního programu.

7.3 Fyzická (tištěná) evidence dokumentů

Fyzická (tištěná) evidence dokumentů se zakládá a uchovává v uzamčeném archivu pro dokumentaci v souladu s platným právním řádem. Fyzická (tištěná) evidence dokumentů zahrnuje **Dohodu o účasti klienta v Probačním programu RESTART**.

Realizátor projektu má zpracovanou trojstrannou Dohodu o účasti klienta v programu mezi PMS/OSPOD, realizátorem a klientem. Dohoda má standardizovanou formu, obsahuje termín zahájení a maximální dobu trvání programu, místo konání, podmínky úspěšného absolvování programu, pravidla, právo klienta stěžovat si na postup lektora, způsob omluv ze setkání, důvody pro vyloučení klienta z programu. Součástí Dohody je také vymezení práv a povinností všech zúčastněných stran.

Probační program je realizován bezplatně, a to zpravidla v prostorách organizace EUROTOPIA.CZ., o.p.s. Dohoda se uzavírá na dobu určitou, tj. 6 měsíců. V případě potřeby může být spolupráce prodloužena. Jakékoli jiné a další dodatky k Dohodě jsou uzavřeny ústně a zápis je poté součástí klientovy spisové dokumentace.

Klient a zákonný zástupce klienta jsou před uzavřením Dohody seznámeni se všemi podmínkami účasti v programu. Dohoda je podepisována se zákonným zástupcem klienta, v případě dosažení zletilosti klienta pak se samotným klientem a se zástupcem instituce doporučující klienta do PPR – PMS/OSPOD. Za organizaci podepisuje dohodu pověřený pracovník organizace. Po podepsání písemné dohody je klient zařazen do probačního programu.

Prezenční listina setkání slouží k vedení záznamů o účasti klientů na setkání. Obsahuje také vymezení tématu daného setkání a podpisy všech účastníků setkání.

Harmonogram jednotlivých setkání je vytvářen před samotným zahájením programu s ohledem na složení skupiny, plánování skupinových a individuálních konzultací, případně zařazení specifických témat, dále na místní a časové podmínky účastníků programu. Harmonogram je poskytnut všem účastníkům programu ve fyzické podobě.

Pracovní sešit – lektor na každé setkání připraví pracovní listy k danému tématu, klienti plní zadané úkoly. Pracovník zadává klientům domácí úkoly i s termínem odevzdání. Pracovní sešit slouží jako podpůrný materiál probačního programu.

1) VAŠE PROVINĚNÍ A JEHO DŮSLEDKY

- riziko recidivy a její důsledky
- průběh Vašeho provinění
- cíle Vašeho provinění
- typické znaky Vašeho provinění
- výhody a nevýhody Vašich provinění
- za své chování jste zodpovědný
- správně se rozhodnout v okamžiku volby

2) SEBEOVLÁDÁNÍ

- Vaše tělo Vás varuje
- kontrola pomocí myšlení
- mých pět nejlepších podpůrných myšlenek
- dopis rodičům

3) JAK ŘEŠIT PROBLÉMY

- rozhoduji se sám
- jak řešit problémy
- řešení problémů v pěti krocích

4) JAK ÚSPĚŠNĚ JEDNAT S LIDMI

- jak lze řešit konflikty
- metoda Co – Proč – Jak: Řešit konflikt ve třech krocích
- říci NE

5) VAŠE PROVINĚNÍ OČIMA OBĚTI

- vy jako oběť provinění
- myslet na oběť
- oběť Vašeho provinění

6) JAK ZVLÁDAT RIZIKA

- moje rizikové situace
- jak říci ne
- moje plány zvládání rizik
- jak se nevzdat

Související oblasti, které jsou probírány v rámci PPR:

Trestný čin – Zákon č. 40 v trestním zákoníku ze dne 9. ledna 2009 Sb. v platném znění, trestní odpovědnosti, přečiny a zločiny, zavinění (úmysl, nedbalost), pachatel, spolupachatel, účastník, kdo je trestně zodpovědný, nepříčetnost, okolnosti vylučující protiprávnost činu (krajní nouze, nutná obrana, oprávněné použití zbraně), polehčující okolnosti, přitěžující okolnosti, upuštění od potrestání, dohled probačních služeb, druhy trestů, ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví.

Bezúhonnost – vymezení pojmu a jejího účelu, nespáchání trestného činu, nespáchání trestného činu úmyslně, nespáchání trestného činu, který souvisí s vykonávaným zaměstnáním, nespáchání trestného činu (bez ohledu na zavinění), který souvisí se zaměstnáním, nespáchání trestného úmyslného činu a zároveň nespáchání nedbalostního trestného činu, který souvisí s vykonávaným zaměstnáním.

Volný čas – aktivity ve volném čase – aktivní/pasivní, psychosociální funkce pohybových aktivit, utváření návyků pro pravidelnou pohybovou činnost, ochrana zdraví, volnočasové aktivity nesportovního charakteru.

7.4 Přílohy

- 1 Struktura probačního programu
- 2 Manuál pro lektory
- 3 Dohoda o účasti klienta v probačním programu
- 4 Pracovní sešit pro klienty
- 5 Dotazník pro klienty – očekávání
- 6 Zápis ze skupinového setkání
- 7 Zápis z individuálního setkání
- 8 Dotazník pro klienty – závěrečné hodnocení
- 9 Dotazník pro lektory – hodnocení klienta
- 10 Předběžná/průběžná zpráva o účasti v probačním programu
- 11 Zpráva o ukončení probačního programu (Závěrečná zpráva)
- 12 Osvědčení pro absolventa
- 13 GDPR
- 14 Prezenční listina
- 15 Harmonogram jednotlivých setkání

8 Pravidla v návaznosti na požadavky Standardů kvality probačních a resocializačních programů

8.1 Pravidla pro předcházení porušování práv klientů a pro předcházení střetu zájmů, mechanismus vyřizování stížností

Osobou realizující probační program se nemůže stát:

- pracovník PMS/OSPOD, který by doporučoval klienty do programu, v němž je finančně interesován
- přímý poškozený nebo blízká osoba poškozeného
- osoba se záznamem v rejstříku trestů

Osoby realizující probační program jsou upozorněny na povinnost dodržování zákazu zveřejňování informací o řízení proti mladistvému a podepisují „Poučení pro poskytovatele probačního programu“ ve smyslu ustanovení §§ 52 a 53 zákona č. 218/2003 Sb.

Pracovníci se při své práci řídí zejména Listinou základních práv a svobod, Úmluvou o právech dítěte, Zákonem o sociálních službách, Zákonem o ochraně osobních údajů, Zákonem o sociálně právní ochraně dětí, Občanský zákoník, Trestní zákoník, Zákon o Policii ČR (vše ve znění pozdějších předpisů), které předcházejí porušování práv klientů. S těmito normami jsou pracovníci průběžně seznamováni a procházejí semináři organizovanými interně naší organizací či externími kurzy.

Pracovníci se chovají ke klientům s respektem. Pracovníci se chovají ke klientům důstojně, bez diskriminačních tendencí – ke všem volí stejný, rovný přístup. Pra-

covníci nepreferují jednoho či skupinu klientů před ostatními. Pracovníci dodržují princip mlčenlivosti. Těmito zásadami se pracovníci řídí i ve vztahu k veřejnosti a zároveň je dle nich vedena i strategie public relation = program je navenek přiměřeně prezentován.

Pravidla zamezující porušování práv klientů

Pracovníci programu jsou seznámeni s oblastmi, ve kterých by mohlo dojít k porušení práv klientů. Na pravidelných poradách, metodických a intervizních schůzkách se průběžně vyhodnocuje, zda mimo jiné nedošlo k porušení práv klientů. Vnitřní pravidla zamezující porušování práv klientů vyplývají z Etického kodexu sociálních pracovníků, pracovní smlouvy a mlčenlivosti. Pokud dojde k porušení práva klientů, pak je pracovník na toto nevhodné chování upozorněn. Vedoucí pracovník následně vyvodí důsledky podle vážnosti daného přestupku.

Postupy při porušení práv

Při porušení práv klientů ze strany pracovníka jsou následně postupy řešení odstupňovány dle závažnosti tohoto porušení. Možnosti nápravy jsou vyhodnoceny vedoucím pracovníkem programu. Pracovníci programu jsou s možnostmi nápravy seznámeni.

- 1) Řešení vedoucím pracovníkem programu
- 2) Řešení případu na pravidelných poradách, metodických a intervizních schůzkách

V případě potřeby je případ řešen v rámci supervize, o jejím navržení rozhoduje vedoucí programu nebo je realizována na přání pracovníka.

Střety zájmů

Střety zájmů chápeme jako situace, kdy proti sobě stojí dva a více zájmů, které se navzájem vylučují nebo nejsou v souladu (situace, která způsobuje etická dilemata...) a jejich nereflexe může vést k poškození klienta, případně třetí strany (rodina, sourozenci) nebo realizátora programu.

1. Zachování důvěrnosti vs. povinnost informovat Policii ČR, občansko-právní soud a trestní soud.
2. Zachování mlčenlivosti vs. povinnosti pracovníka vyplývající z jiné práce/ jiného programu/osobního života.
3. Profesionální vztah vs. osobní vztah (z klienta se stane osoba blízká, osoba blízká se stane klientem).
4. Pracovník zneužije svého postavení k osobním účelům.
5. Prosazování zájmů programu na úkor klienta.
6. Zájem klienta je v rozporu se zásadami poskytování programu.

Pracovníci programu znají situace vedoucí k možným střetům zájmů. Na základě této znalosti se jim snaží předcházet

Přijímání a vyřizování stížností

Klient má možnost v případě potřeby vyjádřit svůj nesouhlas s postupem osoby/ osob, které realizují probační program, při vedení programu, písemně na adresu EUROTOPIA.CZ, o.p.s., Zápalaova 379/27, Opava, 746 01, pracovníkovi zodpovědnému za realizaci programu v organizaci.

Klient má rovněž možnost vyjádřit svůj nesouhlas s postupem osoby/osob realizujících program ústně pracovníkovi PMS/OSPOD, který je pověřen jeho případem. Pracovník PMS/OSPOD sepíše záznam o ústní stížnosti a předá informaci osobě zodpovědné za realizaci programu v EUROTOPII. Realizátor tento podnět s klientem a dotyčným pracovníkem/pracovnicí projedná do 30 dnů od doručení žádosti nebo sdělení této skutečnosti prostřednictvím pracovníka PMS/OSPOD. O způsobu vyřízení stížnosti je pořízen písemný záznam, který je uložen v dokumentaci příslušného programu.

Klient je seznámen s možností a způsobem podání stížnosti v úvodu probačního programu. Podrobná informace je podána ústně, základní informace o právu stěžovat si je ukotvena i písemně (Dohoda o účasti klienta v probačním programu).

8.2 Pravidla pro respektování rovných příležitostí a ochranu účastníků před předsudky

Pracovníci programu podporují u klientů příležitost k volbě, čímž zvyšují příležitosti klientů pro uplatnění vlastní vůle a rozhodnutí. Pracovníci programu se řídí ve vztahu ke klientům principy vyplývajícími z Etického kodexu, zejména pak respektují osobnost klienta – jeho možnosti, schopnosti, dovednosti, názory, postoje, soukromí a svobodnou volbu. Při dodržování těchto etických principů mu pak pomáhají v orientaci a uplatňování svobodné vůle. Nedílným postojem pracovníka programu je pak snaha o udržování partnerského postoje vůči klientovi. Je na pracovníkovi, aby klienta motivoval a vedl ke zvyšování schopnosti dosáhnout partnerského přístupu. Konkrétní podobu spolupráce navrhuje sám klient, případně pracovník s klientem, kdy konečná volba je ponechána na klientovi, případně ji navrhuje pracovník, s čímž opět úzce souvisí respekt k volbě klienta.

- Realizátor dbá na respektování základních lidských práv klientů i na ostatní nároky vyplývající z dalších obecně závazných norem na všech úrovních a ve všech částech programu.
- Respekt k odlišným názorům a uplatňování rovných příležitostí patří mezi základní východiska programu – objevuje se ve všech materiálech a je zdůrazňován ve výuce lektorů – ti mají za uplatňování těchto principů odpovědnost a v případě výskytu diskriminace či předsudků mezi účastníky programu musejí přiměřeně zasáhnout.
- Realizátoři programu vycházejí z osobního přesvědčení, že je správné „dát lidem šanci“ a samotné absolvování programu považují do jisté míry za pozitivní nálepkou.
- Realizátor dbá na to, aby byl průběh programu v souladu s rozhodnutím soudu.
- Realizátor dbá na to, aby byl výkon programu důstojný a respektoval klienta a veškerá jeho práva.
- Téma respektování rovných příležitostí je promítnuto do pravidel skupiny. Lektoři programu jsou zodpovědní za to, aby se každý ve skupině cítil bezpečně a dobře.

- Způsob oslovování účastníků programu lektory je domlouván se skupinou na úvodní schůzce.
- Prostory, v nichž je program realizován, jsou označeny tak, aby nedošlo k negativnímu hodnocení účastníků programu v souvislosti s jejich účastí na programu.
- Realizace programu je koncipována tak, aby umožňovala účast každému klientovi, který s účastí souhlasí, a zohledňovala jeho časové možnosti. Jednotlivá setkání probíhají v čase, který nekoliduje se školou či přípravou klientů na zaměstnání.
- Pracovní sešit pro mladistvé je zpracován adresně z hlediska gender pro ženy a muže – účastnice a účastníky programu.

Pravidla pro nakládání s informacemi klienta

- Pracovníci nesmí sdělovat jakékoliv údaje o klientech bez jejich souhlasu třetím osobám.
- Veškeré informace, které klient pracovníkovi sdělil, podléhají mlčenlivosti. Výjimku tvoří informace, na něž se vztahuje ohlašovací povinnost daná zákonem a dále okruh informací, pro které klient pracovníka programu zbavil mlčenlivosti.
- Materiály a písemnosti obsahující osobní a citlivé údaje o klientech jsou skenovány do elektronické podoby a vloženy do elektronického spisu klienta v počítači. Tato spisová dokumentace je chráněna heslem.
- Osobní údaje klientů vedené v elektronické podobě jsou chráněny heslem a mají k nim přístup pouze pracovníci programu.
- Klienti mají právo požádat o nahlédnutí do své spisové dokumentace, žádost mohou podat ústně, písemně, emailem atp. K nahlédnutí do spisu dojde do 14 dnů, do svého osobního spisu pak mohou nahlédnout pouze se souhlasem pracovníka, a pouze za jeho přítomnosti.
- Do spisu klienta mohou nahlížet pouze ti pracovníci programu, kteří jsou vázáni mlčenlivostí.

9 Místo dlouhého závěru

V regionech Jeseník, Opava, Krnov a Bruntál i nadále přetrvává potřeba realizace efektivních přístupů pro práci s pachateli trestné činnosti. Kromě specifických programů se jedná o vytváření sítí v rámci výměny informací, ale také sdílení zkušeností a podpory multidisciplinární spolupráce mezi jednotlivými organizacemi a institucemi.

Probační program RESTART reaguje na nedostačující nabídku obdobných programů v regionu a také na zvyšující se počet mladistvých, se kterými pracují pracovníci Probační a mediační služby, kurátoři pro mládež nebo sociální kurátorka pro dospělé. PPR se snaží vyplnit zcela prázdné místo, kdy v regionu chybí služby pro mladistvé pachatele, přičemž se jedná o dlouhodobý stav.

Cílem Probačního programu RESTART je prevence a snižování rizik opakování trestné činnosti, zamezení delikvence a opatření urovnávající vztahy mezi dítětem či mladistvým a poškozeným.

„Je prokázáno, že dobře naplánované strategie prevence kriminality nejenže předcházejí trestné činnosti a viktimizaci, ale podporují bezpečnost společnosti a přispívají k udržitelnému rozvoji států. Zlepšují kvalitu života a přinášejí dlouhodobé výhody ve smyslu snižování nákladů spojených se systémem trestní justice i dalších společenských nákladů vyplývajících z trestné činnosti.“

(Směrnice pro prevenci kriminality, rezoluce Hospodářské a sociální rady OSN, č. 2002/13)

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

*Metodický materiál vznikl v rámci projektu „IMP – Inovace metodických postupů“,
reg. číslo: CZ.03.2.X/0.0/0.0/17_076/0011499.*

Tento projekt je podpořen z Evropského sociálního fondu v rámci OPZ a ze státního rozpočtu ČR.